

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การตีความเรื่องหลักประชาธิปไตยจากคำพิพากษาในศาลยุติธรรม

จัดทำโดย นายจิระพัฒน์ พันธุ์ทวี
รหัส ๖๑๐๖๐๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การตีความเรื่องหลักประชาธิปไตยจากคำพิพากษาในศาลยุติธรรม

นายจิระพัฒน์ พันธุ์ทวี^๑

บทนำ

ประชาธิปไตย หรือ Democracy คือ ระบอบการปกครองของรัฐ ที่อำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของประชาชน โดยประชาชนอาจใช้อำนาจของตนโดยตรงหรือผ่านผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจแทน รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองที่เคารพสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ภายใต้กฎหมายหรือกฎระเบียบที่ออกโดยตัวแทนของประชาชน ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปวงชนชาวไทยไว้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้มีผู้ใช้อำนาจอธิปไตยสามฝ่าย ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of powers) คือฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันอันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยมีหลักการพื้นฐานคือ การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ศาลหรือองค์กรตุลาการซึ่งเป็นองค์กรที่บังคับใช้กฎหมายก็ต้องยึดถือหลักการดังกล่าวตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตน แม้ศาลยุติธรรมจะไม่ได้มีหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ศาลยุติธรรมในฐานะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ก็ต้องพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเที่ยงธรรม คำพิพากษาของศาลต้องมาจากการตีความตัวบทกฎหมายควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

^๑ นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับ ๒ เนติบัณฑิตไทย ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๙

ประวัติศาสตร์

ทอมัส เจฟเฟอร์สัน ประธานาธิบดีคนที่สามของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวตามคำประกาศอิสรภาพแห่งสหรัฐ (United States Declaration of Independence) เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ “ประชาชนภายใต้การปกครองในระบอบดังกล่าวต้องมีเสรีภาพ” - We hold these truths to be self-evident, that [all men are created equal](#), that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are [Life, Liberty and the pursuit of Happiness](#).^๒

หัวใจของประชาธิปไตยแนว Thomas Jefferson มีลักษณะตามองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้^๓

- คุณค่าทางการเมืองหลักของอเมริกาคือระบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน
- มนุษย์มีความสำนึกในสิทธิของเขาที่จะมีรัฐบาลของตนเอง
- เกษตรกรเป็นตัวอย่งที่ดีที่สุดของการทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีที่เป็นอิสระจากอิทธิพลของการฉ้อโกงจากรัฐบาลเมือง นโยบายของรัฐบาลก็ควรจะเป็นนโยบายที่มีประโยชน์ต่อเกษตรกร นักลงทุน นายธนาคาร และอุตสาหกรรม
- พลเมืองอเมริกันมีหน้าที่เผยแพร่ “จักรวรรดิแห่งเสรีภาพ” ให้โลกรู้ แต่ขณะเดียวกันก็ควรหลีกเลี่ยง “การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเป็นพันธมิตรกับต่างประเทศ” (Non-interventionism)
- รัฐบาลแห่งชาติเป็นสถาบันที่จำเป็นจะต้องมีเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นองค์กรในการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน พิทักษ์และรักษาความปลอดภัยให้แก่พลเมือง ชาติ และประชาคม แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการเฝ้าดูและควบคุม และจำกัดสิทธิรัฐบาลแห่งชาติอย่างใกล้ชิด

---

^๒ United States Declaration of Independence, From Wikipedia, the free encyclopedia, available at https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Declaration_of_Independence

^๓ ประชาธิปไตยแนวเจฟเฟอร์สัน, จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, available at: <https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตยแนวเจฟเฟอร์สัน>

- รัฐบาลเองเป็นอิสระจากความขัดแย้งของสถาบันศาสนา และสถาบันศาสนาเองก็เป็นอิสระจากการยุ่งเกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง
- รัฐบาลของสหพันธรัฐต้องไม่ละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งรัฐบัญญัติสิทธิ (Bill of Rights)
- รัฐบาลของสหพันธรัฐต้องไม่ละเมิดสิทธิของรัฐในเครือสหพันธรัฐ
- เสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพของสื่อเป็นมาตรการที่ดีที่สุดในการป้องกันการกดขี่ข่มเหงพลเมืองโดยรัฐบาลของตนเอง

ส่วนอับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามของคำว่า ประชาธิปไตยไว้ว่า เป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน : Government of the people, by the people, for the people” ^๔

เมื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นอำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน ประชาชนจึงมีสิทธิเสรีภาพอยู่เหนืออำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม หากทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและใช้ทั้งสิทธิเสรีภาพของตน ก็อาจไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นได้ รัฐจึงจำเป็นต้องควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ล่วงล้ำผู้อื่น วิธีการที่รัฐทำก็คือการออกและใช้ “กฎหมาย” โดยหากรัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐจะต้องตราเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นต้องเป็นบทบัญญัติที่ถูกตราขึ้นโดยตัวแทนของประชาชน อันแสดงให้เห็นว่าประชาชนเป็นผู้กำหนดการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของตัวเอง ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย ^๕

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อปี ๒๔๗๕ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว ทั้งสิ้น

^๔ อับราฮัม ลินคอล์น, วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, available at: https://th.wikipedia.org/wiki/อับราฮัม_ลินคอล์น

^๕ หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย, ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, available at https://www.ect.go.th/dec/ewt_news.php?nid=71&filename=index

๒๐ ฉบับ ซึ่งฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ เป็นต้นมา คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับต่างก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับรากฐานในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีการรับรองไว้ในการจัดทำรัฐธรรมนูญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปวงชนชาวไทย มาบัญญัติไว้ในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ - ๔๙

มาตรา ๒๕

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนการตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ อยู่ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖

การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ ต้องเป็นไปตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้^๖

- ๑) เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
- ๒) ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ การตรากฎหมายนั้นจะต้อง
  - ๑) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม
  - ๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ
  - ๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้ และ
  - ๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้หลักประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ความเสมอภาค (มาตรา ๒๗) สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา ๒๘) และสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญา ย้อนหลัง (มาตรา ๒๙) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา ๓๑) สิทธิส่วนบุคคล (มาตรา ๓๒) เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา ๓๓) เสรีภาพทางวิชาการ (มาตรา ๓๔)

โดยสรุป หลักการคุ้มครองและรับรองสิทธิของประชาชนภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. หลักความเสมอภาค

ความเสมอภาคทางการเมือง

- ประชาชนทุกคนทุกระดับทุกอาชีพสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ต่างมีหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน

^๖ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์, available at : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1728

ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

- ประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพ การประกอบกิจการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรม ไม่มีการผูกขาดทางการค้า ความเสมอภาคทางโอกาสบุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลและการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

๒. หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่^๗

สิทธิ

สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง

เสรีภาพ

เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น

หน้าที่

หน้าที่ คือ สิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

๓. หลักนิติธรรม

การใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

^๗ พจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ไว้ดังต่อไปนี้

สิทธิ หรือ สิทธิ์ หมายถึง (๑) อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ (๒) อำนาจที่กฎหมายรับรองให้กระทำการใด ๆ โดยสุจริตได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของคนอื่น

เสรีภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น.

หน้าที่ หมายถึง กิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบ

๔. หลักการใช้เหตุผล

คือ การใช้หลักเหตุผลมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และหากมีการตัดสินใจปัญหาด้วยการออกเสียงต้องยอมรับมติของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพสิทธิของเสียงส่วนน้อย

๕. หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การออกเสียงประชามติ การเสนอถอดถอน ฯลฯ ทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน

- ทางตรง คือการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ การชุมนุม การร้องทุกข์ส่วนราชการ
- ทางอ้อม คือ การเลือกตั้งตัวแทน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, สมาชิกวุฒิสภาไปทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศ

การตีความเรื่องหลักประชาธิปไตยกับบริบทของศาล

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๗ /๒๕๕๖ วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายออกมากระทบสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนและไม่ชอบตามรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ บัญญัติว่า “ ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”

บทบัญญัตินี้ขัดหรือแย้งต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่^๔

^๔ หลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพที่นำเสนอใจ ปรับปรุงตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐, รศ.มานิตย์ จุมปา, การบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, สิงหาคม ๒๕๖๐

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยมาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) มีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชนดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ ที่ว่าบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔.๒ ที่ว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่าบุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ มีวัตถุประสงค์ให้ดำเนินคดีแก่กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคล โดยให้ถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลด้วย จึงเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญาโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่า นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้นเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้แต่แรกแล้วว่า กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดร่วมกับนิติบุคคลด้วยอันมีผลเป็นการผลักภาระพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้น บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับ

หลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลย ให้ครบองค์ประกอบของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุมหรือคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควร ในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

จากคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยอมรับและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายที่ออกโดยรัฐที่แม้จะมาจากตัวแทนของประชาชน หากมีบทบัญญัติที่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ก็ไม่อาจถือว่ากฎหมายนั้นชอบธรรมและบังคับได้

ศาลยุติธรรม

สำหรับศาลยุติธรรม “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของศาลฎีกาตั้งแต่ปี ๒๔๘๙ โดยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑ / ๒๔๘๙ วินิจฉัยว่า

“ในการใช้หรือบังคับตามกฎหมายนั้น ศาลย่อมต้องแปลหรือตีความหมายของกฎหมาย หากไม่ให้ศาลแปล ศาลก็ย่อมใช้กฎหมายไม่ได้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔ มีข้อความรับรองถึงเสรีภาพของบุคคลในการต่าง ๆ ดังระบุไว้ข้างนี้ มีความหมายรับรองถึงเสรีภาพในการกระทำด้วย

คำว่ามีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกายตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ นั้นมีความหมายว่า ไม่ให้ใครมาทำอะไรแก่เราและหมายถึงเราจะทำอะไรก็ได้ด้วย หากการนั้นอยู่ภายในบังคับของกฎหมาย

คำว่าภายในบังคับแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ นั้นหมายถึงว่าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ โดยตรงหรือโดยอ้อม และหมายถึงบทกฎหมายที่มีอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่หมายถึงบทกฎหมายที่จะมีมาภายหลัง

กฎหมายใดบัญญัติย้อนหลัง ลงโทษการกระทำ การเขียน การพูดที่แล้มาแล้วมา ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ กฎหมายนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ จะใช้บังคับไม่ได้

พระราชบัญญัติอาชญากรรมเฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังนั้น ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ จึงเป็นโมฆะส่วนบทบัญญัติที่ว่าด้วยการกระทำหลังจากใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว เป็นอันใช้บังคับได้โดยสมบูรณ์

สภาผู้แทนราษฎรอาจออกกฎหมายย้อนหลังได้ต่อเมื่อกฎหมายที่ให้ย้อนหลังนั้น ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เช่นพระราชบัญญัติงบประมาณ”

แม้ในปัจจุบันศาลยุติธรรมจะมีได้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ก็ต้องพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเที่ยงธรรม แม้ศาลจะวินิจฉัยโดยนำข้อเท็จจริงมาปรับกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ออก แต่ศาลก็ต้องตีความตีความตีความกฎหมายจากเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ศาลจะไม่ตีความกฎหมายในทำนองที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม สรุปคือ ศาลในระบอบประชาธิปไตยมีหน้าที่ต้องปกป้องหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั่นเอง

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดงให้เห็นถึงว่าศาลตีความตีความตีความกฎหมายในลักษณะที่พิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ความมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะไม่ถูกจำกัดเกินกว่าที่กฎหมายไม่ได้มีความมุ่งหมายดังกล่าวดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๙๓/๒๕๕๙ (ประชุมใหญ่)

คดีนี้ โจทก์เป็นนิติบุคคลประกอบธุรกิจ ที่ดินของโจทก์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจอยู่ในเขตที่จะต้องเวนคืนตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อสร้างทางหลวงเทศบาลสายเชื่อมระหว่างถนนพหลโยธินกับถนนวิภาวดีรังสิตและสายเชื่อมระหว่างถนนพหลโยธินกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 51 สายแยกทางของกรุงเทพมหานครควบคุม (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) บรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3202 (บึงกุ่ม) พ.ศ.2543 โจทก์

จึงถูกเวนคืนที่ดินแปลงดังกล่าว โดยต้องโอนที่ดินให้กรุงเทพมหานครแล้วโจทก์ได้รับเงินค่าตอบแทนกลับมา เมื่อโจทก์ได้รับค่าตอบแทนจากการโอนที่ดินให้รัฐ ก็ถือว่าโจทก์มีเงินได้ โจทก์จึงต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ประเด็นพิพาทแห่งคดีนี้ คือ ภาษีธุรกิจเฉพาะ

เนื่องจากภาษีธุรกิจเฉพาะเป็นภาษีจากการประกอบกิจการเฉพาะอย่างตามประมวลรัษฎากรที่ต้องเสียภาษีเพิ่มต่างหากจากภาษีเงินได้ เมื่อกรมสรรพากรจำเลยเห็นว่าการณ์ของโจทก์ถือว่เป็นการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทางค้าหรือหากำไรที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ โจทก์ไม่เห็นด้วย เพราะโจทก์ถูกเวนคืนที่ดิน ไม่ได้ขายที่ดินเพื่อหากำไร โจทก์จึงนำมาฟ้องเป็นคดีนี้

ประมวลรัษฎากรมาตรา ๙๑/๒ (๖) บัญญัติว่า

ภายใต้บังคับมาตรา ๙๑/๔ การประกอบกิจการดังต่อไปนี้ในราชอาณาจักร ให้อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

(๖) การขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร ไม่ว่าจะอสังหาริมทรัพย์นั้นจะได้อมาโดยวิธีใดก็ตามทั้งนี้ เฉพาะที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้โดยพระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ ๓๔๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร (ฉบับที่ ๓๔๒) พ.ศ. ๒๕๔๑

มาตรา ๔ บัญญัติว่า “ให้การขายอสังหาริมทรัพย์เฉพาะที่ต้องจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมดังต่อไปนี้เป็นการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไรที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา ๙๑/๒ (๖) แห่งประมวลรัษฎากร... (๕) การขายอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้ขายมิไว้ใน การประกอบกิจการเฉพาะของนิติบุคคลตามมาตรา ๗๗/๑ แห่งประมวลรัษฎากร

ศาลฎีกาแผนกคดีภาษีอากรวินิจฉัยว่า ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๑/๑ (๔) ให้คำนิยามคำว่า “ขาย” ว่า หมายความว่ารวมถึงสัญญาจะขาย ขายฝาก แลกเปลี่ยน ให้ ให้เช่าซื้อ หรือ จำหน่าย จ่าย โอน ไม่ว่าจะมียุทธประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ ตามบทนิยามดังกล่าวเห็นได้ว่า แม้ที่ดินของโจทก์อยู่ในเขตที่จะต้องเวนคืนตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืน และการที่โจทก์โอนที่ดินให้แก่กรุงเทพมหานครเป็นไปตามพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ก็ตาม ก็ยังเป็นกรโอนจึงเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๑/๑ (๔)

ส่วนการขายอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะนั้น ในปัญหานี้โจทก์มีนางป. เบิกความเป็นพยานว่า โจทก์มีวัตถุประสงค์ให้เช่าอาคารพร้อมระบบสาธารณูปโภคที่ดินพิพาทซึ่งถูกเวนคืนเป็นที่ดินที่มีอาคารใช้เป็นสำนักงานของโจทก์ไม่ได้มีไว้ขาย โจทก์ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ประเภทอาคารสำนักงาน มีผู้เช่า ๒ บริษัท โดยสำนักงานของโจทก์ตั้งอยู่ที่อาคารดังกล่าวด้วย ในปัญหานี้ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า โจทก์มีที่ดินพิพาทเพียงแปลงเดียวขณะที่ถูกเวนคืนโจทก์ใช้เป็นที่ตั้งอาคารสำนักงานของโจทก์และมีไว้ให้ผู้อื่นเช่าอันแสดงให้เห็นว่าที่ดินและอาคารที่พิพาทเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่โจทก์มีไว้ในการประกอบกิจการมิได้มีไว้เพื่อขาย ประกอบกับการที่โจทก์ต้องโอนทรัพย์สินก็เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกาออกมากำหนดให้ที่ดินที่โอนนั้นอยู่ในบริเวณที่จะเวนคืน ซึ่งหากโจทก์ไม่ตกลงกับเจ้าหน้าที่ก็ต้องถูกเวนคืน ดังนั้น การที่โจทก์ยอมตกลงโอนที่ดินภายใต้สภาพบังคับเช่นนี้ย่อมไม่ใช่การโอนโดยเจตนาหรือเพื่อประโยชน์ในกิจการของโจทก์ กรณีของโจทก์จึงไม่เป็นการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นทางค้าหรือหากำไรที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ตามมาตรา ๙๑/๒ (๖) แห่งประมวลรัษฎากร โจทก์จึงไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจรัฐในการจัดเก็บภาษี แต่ศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์ในการออกกฎหมาย รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คดีนี้ เห็นได้ว่าภาษีธุรกิจเฉพาะเป็นภาษีที่จัดเก็บเป็นกรณีพิเศษในกิจการเฉพาะอย่าง เช่น การธนาคาร ธุรกิจประกันภัย รวมไปถึงการค้าอสังหาริมทรัพย์ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าโจทก์ถูกเวนคืนที่ดินโดยอำนาจรัฐ เสมือนบังคับขาย เท่ากับรัฐใช้อำนาจจำกัดสิทธิโจทก์บางอย่างเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แม้โจทก์จะได้เงินค่าตอบแทนอันเป็นประโยชน์แก่โจทก์และเข้านิยามความหมายของคำว่า “ขาย” ตามประมวลรัษฎากร แต่ศาลก็วินิจฉัยว่า การขายอสังหาริมทรัพย์โดยไม่สมัครใจจะถือเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็น “ทางค้าหรือหากำไร” อันจะทำให้โจทก์เกิดการระต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะอีกต่างหากไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๒๓๒/๒๕๕๘ (ประชุมใหญ่)

คดีนี้เป็นคดีที่โจทก์ในฐานะประชาชนธรรมดาฟ้องคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ฝ่ายจำเลยต่อสู้ประเด็นเรื่องอำนาจฟ้อง อ้างว่าโจทก์ไม่ได้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง ถือไม่ได้ว่าเป็นผู้เสียหาย

ในความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๔ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑

มาตรา ๒๔ บัญญัติว่า

ห้ามมิให้กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและอนุกรรมการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้ง กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือกระทำการหรือละเว้นกระทำการโดยทุจริตหรือประพฤตินิชอบในการปฏิบัติหน้าที่

ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยในประเด็นนี้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะเกิดเหตุ กำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ประชาชนไทยทุกคนเมื่อมีสิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของตนให้ไปใช้อำนาจนิติบัญญัติซึ่งทำหน้าที่ออกกฎหมายเพื่อมาใช้บังคับแก่ประชาชน ขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกจากประชาชนก็มีหน้าที่แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดินเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงถือเป็นกระบวนการของประชาธิปไตยที่สำคัญในการเลือกตัวแทนของประชาชนให้เข้าไปใช้อำนาจนิติบัญญัติและใช้อำนาจบริหาร คณะกรรมการการเลือกตั้งถูกจัดตั้งขึ้นมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เพื่อให้มีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเป็นองค์กรที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชน หากไม่สามารถควบคุมหรือจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว จะบังเกิดผล ทำให้บุคคลที่ไม่สุจริตโกงการเลือกตั้งได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้อำนาจนิติบัญญัติหรืออำนาจบริหารราชการแผ่นดิน ย่อมคาดหมายได้ว่าบุคคลจำพวกนี้ จะใช้อำนาจหน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องยิ่งกว่าประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม อันทำให้ระบบการปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตยผิดเพี้ยนไป ความเสียหายย่อมตกแก่ประชาชนหรือรัฐซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน อันถือเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรง

เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ได้ยื่นคำร้องกล่าวโทษต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งครั้งนี้มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามกฎหมาย อันเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถือเป็น การปฏิบัติต่อโจทก์โดยไม่เป็นธรรม โจทก์ยอมเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องคดีนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศาลฎีกาตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิ และหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก ศาลมองว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรถือเป็นกระบวนการของประชาธิปไตยที่สำคัญในการเลือกตัวแทนของประชาชน ให้เข้าไปใช้อำนาจนิติบัญญัติและใช้อำนาจบริหาร เมื่อโจทก์เป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีหน้าที่ ในการใช้สิทธิเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้จัดการเลือกตั้ง ปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง ผลที่ได้คือรัฐก็จะได้สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงเข้าไปใช้อำนาจนิติบัญญัติหรืออำนาจบริหาร ราชการแผ่นดินแทนประชาชน การกระทำดังกล่าวถือว่ากระทบสิทธิโจทก์ซึ่งเป็นประชาชนชาวไทย โดยตรง จึงถือได้ว่าโจทก์มีส่วนได้เสียเป็นผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องในคดีนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อันเป็น ประมุข แต่ประชาชนไม่ได้มีแต่ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แต่ประชาชนยังมี “หน้าที่” ภายใต้ รัฐธรรมนูญด้วย และถ้าประชาชนคนใดได้ทำหน้าที่ไม่ว่าจะในสถานะใดตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว รัฐก็ต้อง “คุ้มครอง” บุคคลดังกล่าวไม่ให้ถูกบุคคลอื่นฟ้องร้องหรืออ้างสิทธิฟ้องร้องโดยใช้ช่องทาง ที่ไม่ได้เป็นไปตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๕๒/๒๕๖๐

คดีนี้ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๙ ว่าจำเลยในฐานะคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้พิจารณาวินิจฉัยโดยมติเสียงข้างมากจำนวน ๗ เสียง ว่า การกระทำของโจทก์กับพวกผู้ถูกกล่าวหา มีมูลความผิดทางวินัยร้ายแรง ตามพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๓๙ วรรคสามและวรรคห้า และมีมูลความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ เป็นเหตุให้โจทก์ต้องถูก ลงโทษไล่ออกจากราชการ ฝ่ายจำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๙ ต่อ ศาลชั้นต้น โดยโจทก์อ้างว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องเนื่องจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๙ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภามีจำนวนตามที่กำหนด จึงจะมีสิทธิร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาพิพากษาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ที่ไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับของสภารับรองให้สิทธิผู้ร้องที่จะยื่นคำร้องต่อสมาชิกสภา และหากยื่นแล้วบุคคลเหล่านั้นเพิกเฉย ก็ไม่มีอำนาจใดบังคับให้เขาต้องกระทำ โจทก์เป็นประชาชนซึ่งได้รับความเสียหายโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงชอบที่จะใช้สิทธิตามกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาได้ด้วยตนเองนั้น

ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งบัญญัติเรื่องการดำเนินคดีอาญาแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไว้เป็นการเฉพาะ ไม่มีผลใช้บังคับแล้ว แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ ยังมีผลใช้บังคับอยู่ และมีข้อกำหนดทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาตามจำนวนที่กำหนด มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และเมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องให้ส่งคำร้องไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๓) บัญญัติรับรองให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น จึงเป็นการกำหนดช่องทางและวิธีการนำคดีอาญาดังกล่าวขึ้นสู่การพิจารณาของศาล และกำหนดศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ มีผลเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เหตุผลที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากศาลเห็นว่ากฎหมายมีบทบัญญัติในหมวด ๔ มาตรา ๓๖ ถึงมาตรา ๔๔ ว่าด้วยการดำเนินคดีต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดกระบวนการไต่สวนและการพิจารณาพิพากษาไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมิให้บุคคลผู้ที่ถูกตรวจสอบและไต่สวนหรือได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกลั่นแกล้งฟ้องร้องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้โดยง่าย เพื่อให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องเสียเวลากับการแก้ออกกล่าวหาในศาลมากเกินไป ทั้งนี้ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งมีอยู่เพียง ๙ คน จะต้องเกี่ยวข้องและมีผลกระทบกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนมากประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ บัญญัติว่า นับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับ ห้ามมิให้ศาลอื่นรับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้พิจารณาพิพากษา ดังนั้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดช่องทางและวิธีการนำคดีอาญาที่มีการกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดรั่วรอยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการขึ้นสู่การพิจารณาของศาล รวมทั้งกำหนดศาลที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะอันมีผลเป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามปกติ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๙ ต่อศาลชั้นต้น

จากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ผู้เขียนยกตัวอย่างข้างต้นมาทั้งหมด สามารถสะท้อนให้เห็นว่าภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนเสมอ อย่างไรก็ตาม สิทธิและหน้าที่นั้นเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์จากที่กฎหมายรับรองแล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรือ งดเว้นไม่กระทำการใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างใดก็ได้ ดังจะเห็นได้จากเหตุผลที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๕๒/๒๕๖๐ ข้างต้น

บทสรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรากฐานของระบอบประชาธิปไตยคือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปวงชนชาวไทยไว้ ดังเช่นที่ปรากฏในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ - ๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หากศึกษาจากประวัติศาสตร์ แนวความคิด เรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย แต่เป็นหลักการสากลทั่วโลก ดังที่ธอมัส เจฟเฟอร์สัน ประธานาธิบดีคนที่สามของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองใน

ระบอบประชาธิปไตย คือ “ประชาชนภายใต้การปกครองในระบอบดังกล่าวต้องมีเสรีภาพ” หรือ อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ก็ได้ให้คำนิยามของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่าเป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”

สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้น ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดที่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรือ อำนาจตุลาการ ต้องเคารพและให้ความคุ้มครอง ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยหลายเรื่องที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ออกมากกระทบสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนนั้น ไม่ชอบตามรัฐธรรมนูญ ในส่วนของศาลยุติธรรม แม้ในปัจจุบันศาลยุติธรรมจะมีได้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ก็ต้องพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเที่ยงธรรม โดยตีความตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการออกกฎหมาย และไม่ตีความกฎหมายในทำนองที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาหลายเรื่อง เช่น การวินิจฉัยว่าการขายที่ดินเพราะถูกรัฐบังคับเวนคืนไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เพราะเป็นการโอนโดยไม่สมัครใจ หากถูกบังคับให้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะอีกก็จะเป็นการกระทบสิทธิของผู้ขายซึ่งเป็นประชาชนที่มากเกินสมควร เป็นต้น ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าศาลในระบอบประชาธิปไตยมีหน้าที่ต้องปกป้องหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั่นเอง./

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

พจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน

รศ.มานิตย์ จุมปา, หลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพที่น่าสนใจ ปรับปรุงตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐, การบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, สิงหาคม ๒๕๖๐

กฎหมาย ข้อบังคับ และคำวินิจฉัยศาลที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ มาตรา ๒๕ – ๔๙

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๗ /๒๕๕๖

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๙๓/๒๕๕๙ (ประชุมใหญ่)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๒๓๒/๒๕๕๘ (ประชุมใหญ่)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๕๒/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่)

สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์

United States Declaration of Independence, From Wikipedia, the free encyclopedia, available at

https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Declaration_of_Independence

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ประชาธิปไตยแนวเจฟเฟอร์สัน, available at:

<https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตยแนวเจฟเฟอร์สัน>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อับราฮัม ลินคอล์น, available at: https://th.wikipedia.org/wiki/อับราฮัม_ลินคอล์น

ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย, available at https://www.ect.go.th/dec/ewt_news.php?nid=71&filename=index

นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์, สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, available at : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1728